

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
ATEITIES KOMITETAS**

**REZOLIUCIJA
DĖL ŠALIES DEMOGRAFINĖS POLITIKOS IR VISUOMENĖS RAIDOS ATEITIES**

2022 m. vasario 22 d. Nr. V-2022-1785
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetas,

pabrėždamas, kad demografinis veiksnys (gyventojų aspektas) greta geografinio (teritorinio aspekto) yra kiekvienos valstybės gyvavimo prasmė, tikslas ir kartu priemonė, valstybės išgyvenimo ir plėtros veiksnys, nuo kurio priklauso socialinė gerovė, ekonominio ir nacionalinio gyvavimo kokybė bei ateities potencialas;

vertindamas demografinių procesų tvarumą kaip tautos, valstybės ir visuomenės istorinio tęstinumo raišką, kultūrinio išskirtinumo puoselėjimą ir plėtrą pasikeitusiomis socialinėmis, ekonominėmis ir technologinėmis sąlygomis;

traktuodamas demografinių procesų ir struktūrų charakteristikas kaip esminį konkurencinį veiksnių globalių demografinių tendencijų dinamikoje bei užtikrinant harmoningą šalies socialinę raidą;

primindamas, kad šalies kiekybinės ir kokybinės demografinės charakteristikos rodo neigiamas tendencijas, o esama institucinė sąranga, teisinė ir kvalifikacinė sistemos nedaro laukiamo poveikio probleminiams demografijos (ypač migracijos) procesų aspektams;

akcentuodamas, kad nepakankamai veiksmingas demografinių problemų sprendimas daro vis didesnę žalą darbo rinkos struktūrai, žmogaus, žinių ir socialinio kapitalo plėtrai;

reikšdamas susirūpinimą, kad Lietuvos demografiniams pokyčiams būdingas vienas sparčiausių Europos Sąjungoje gyventojų senėjimas, mažas gimstamumas, didelis mirtingumas, aukštas emigracijos lygis ir, kita vertus, priemonių, skirtų jaunimo švietimui gerinti, skurdo paplitimui mažinti ir silpnesnių gyventojų grupių gyvenimo lygiui kelti, nepakankamumas;

atsižvelgdamas į 2020 m. birželio 17 d. Europos Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl demografinių pokyčių poveikio Europoje“ (COM(2020) 241 galutinis);

konstatuodamas modernios, darnios ir integralios valstybės demografijos strateginės programos stygių;

pripažindamas, kad ilgalaikės neigiamos demografinės raidos tendencijos reikalauja neatidėliotino ir kryptingo viešosios politikos atsako, sutelkiant mokslo, verslo, pilietinės visuomenės ir valdžios pajėgas vardan demografinės politikos atitikties politiniams, ekonominiams ir socialiniams išsikeltiems visuomenės raidos ateities tikslams, taip pat vardan demografinio modeliavimo atitikties vyraujantiems tarptautiniams parametrams;

pabrėždamas, kad nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose išsikeltos rodiklių reikšmės galės būti pasiektos, jeigu bus formuojama ir įgyvendinama taikli ir inovatyvi viešoji politika, grindžiama demografinių procesų ir struktūrų stebėseną bei modeliavimu vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, užtikrinant ilgalaikį ir stabilų numatytų priemonių finansavimą;

reikšdamas tvirtas politines pozicijas dėl esminių Lietuvos demografinės politikos siekių ir visuomenės raidos ateities,

ragina Lietuvos Respublikos Vyriausybę, rengiant Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“, lygiagrečiai modernizuoti ir parengti kompleksinę demografinės raidos strateginę politiką ir integralią tyrimais grindžiamą demografinės ateities darbotvarkę, kurioje būtų atlieptos daugiametės šalies demografinės strateginės gairės, paremtos šiais ramsčiais:

1) į ateitį orientuotos modernios nacionalinės tapatybės ir kultūrinių vertybinių siekinių, skatinančių šeimai palankios politikos įgyvendinimą ir tvarią demografinę raidą šalyje, strateginės koncepcijos sukūrimu ir įgyvendinimu, susijusiu su palankia perspektyva žmogui ir verslui, modernumui ir saviraiškai, Europai ir pasauliui, atsivėrimu pasaulio kultūrinei ir ekonominei įvairovei, tuo pačiu išsaugant ir stiprinant istorinį nacionalinės raidos branduolį;

2) sudaryta kompleksine gimstamumo skatinimo programa, apimančia finansinį skatinimą (vienkartines ir periodines išmokas, mokesčių lengvatas, nemokamas ar subsidijuojamas paslaugas ir prekes vaikams, būsto subsidijas), valstybės paramą derinant darbą ir šeimą (motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros atostogas, vaiko priežiūros paslaugas, lanksčias užimtumo formas, nediskriminacinius įstatymus, lyčių lygybės užtikrinimą darbo vietoje) ir socialinius pokyčius, remiančius vaikus, tėvystę ir motinystę užimtumo politikoje, kuriančius vaikui palankią aplinką ir užtikrinančius lyčių lygybę šeiminiėje aplinkoje;

3) rengiamomis veiksmingomis sveikatos apsaugos, gyventojų amžiaus ilginimo ir psichikos sveikatos gerinimo programomis;

4) sukurtomis kompleksinėmis priemonėmis nepalankiam demografiniam poveikiui socialiniu aspektu ypač jautriuose visuomenės segmentuose (tarp mažiau išsilavinusių gyventojų grupių, bedarbių ar vienišų tėvų, auginančių vaikus) bei demografinių nelygumų įtakai šalies regionuose mažinti;

5) spartesniu perėjimu prie globaliai konkurencijai tinkamų inovatyvių darbo modelių, užtikrinančių šiuolaikinius pridėtinės vertės kūrimo metodus;

6) perspektyvios darbo imigracijos, lankstaus selektyviosios imigracijos ir aukštos bei vidutinės kvalifikacijos talentų pritraukimo mechanizmo sudarymu, ypač pabrėžiant šiuolaikiškų aukštojo mokslo tarptautinio integravimo veiklų vaidmenį ir įtraukius talentų adaptavimo modelius;

ragina Vyriausybę nedelsiant spręsti demografinių veiksnių ir pokyčių analitikos iššūkius, siekiant, kad iki 2024 metų:

1) būtų sistemiskai vykdoma nuolatinė demografinės situacijos ir jos veiksnių stebėseną bei kuriami ir vertinami ateities raidos modeliai, pabrėžiant, kad be aktualių mokslinių duomenų neįmanomi jokie politiniai sprendimai, programos, priemonės ar strategijos ateičiai;

2) būtų pasiekta, jog profesionali mokslinė demografinė dedamoji atsirastų visų lygmenų – ir nacionalinio, ir regionų – strateginiuose raidos dokumentuose, o šiuose dokumentuose numatyti sprendimai ir tikslai būtų nuolat analizuojami ir vertinami;

3) būtų įdiegtos naujos metodologinės demografijos analitikos priemonės, siekiant inovatyvių ateities sprendimų, paremtų inovatyviais socialinių ir demografinių duomenų rinkiniais, didžiais duomenimis ir įrodymais grindžiama analitika;

4) būtų didinamas socialinis, politinis ir ekonominis šalies patrauklumas, gerinamas tarptautinis įvaizdis, kuriami pažangūs darbo ir gyvenimo traukos centrai;

5) būtų įdiegtas gerovės technologijomis ir demografinės regeneracijos programomis grindžiamas darbingo visuomenės senėjimo ir gimstamumo skatinimo procesų valdymas ir modeliavimas;

6) būtų parengtos ir įgyvendintos regeneracinės ir kokybinio darbo rinkos gerinimo regioninės plėtros programos ar darbotvarkės;

7) būtų sukurta bendra nacionalinių ir regioninių integracijos centrų sistema sklandžiai užsienio specialistų šeimų integracijai, sudarant joms galimybę dalyvauti privalomojo sveikatos draudimo sistemoje, įsitraukti į švietimo sistemą, mokytis lietuvių kalbos, integruotis į darbo paieškos ir mokymų rinką;

8) būtų sukurtos specialios programos, skirtos Lietuvoje studijavusiems užsienio studentams, užsienio mokslininkams ir ekspertams pritraukti dirbti ir kurti Lietuvoje;

siūlo Vyriausybei iki 2024 m. sukurti modernizuotas darbo rinkos reguliavimo ir darbo organizavimo programas, atitinkančias inovacijų ekonomikos ir skaitmeninio darbo reikmes;

ragina Vyriausybę įgyvendinti veiksmingą ir koordinuotą demografinę ateities politiką, grindžiamą inovatyvių darbo modelių diegimu bei priemonėmis, užtikrinančiomis šiuolaikinius aukščiausios pridėtinės vertės kūrimo metodus ir globalų konkurencingumą, paskiriant reikiamoms institucijoms šias funkcines užduotis:

1) demografinio nuosmukio ekonominio kompensavimo ir reabilitavimo politikos priemonių sukūrimas;

2) žmogiškojo veiksnio ir žinojimo kapitalo didinimo priemonių sistemos, apimančios profesinės kvalifikacijos bei perkvalifikavimo kokybės, modernizavimo ir technologinio, inovacinio bei ekonominio efektyvumo didinimą, įdiegimas;

3) vyresnio amžiaus gyventojų įtraukimas į antrąjį karjeros ciklą, siekiant sumažinti įtampą darbo rinkoje ir didinti šios gyventojų grupės gerovę;

4) inovatyvaus ir aktyvaus senėjimo, sveikatos palaikymo bei profilaktikos, tarpgeneracinio mokymo ir kitų su darbo ciklo prailginimu bei darbingumo palaikymu susietų programų diegimo plėtra;

5) mokymosi visą gyvenimą ir profesinio konsultavimo sistemos tobulinimas ir priartinimas prie realių darbo rinkos ir verslo poreikių;

6) kūrybinio ir tiriamojo darbo elementų diegimas taikant mokslo ir technologijų pasiekimus ir naujausius metodus, siekiant pasitikti iššūkius, lemiamus ketvirtosios pramonės revoliucijos „Pramonė 4.0“ ir socialinio modelio „Visuomenė 5.0“ virsmų;

skatina Vyriausybę suformuoti gyventojų užimtumo ir darbo rinkos politiką dirbantiems užsienio šalyse Lietuvos Respublikos piliečiams, įsteigiant komunikacijos priemonių sistemą ir atliekant darbo klausimų bei reemigracijos kuravimo funkcijas ambasadose;

ragina Vyriausybę suformuoti veiksmingas operatyviosios darbo rinkos užpildymo teisinės, organizacinės ir institucinės priemonės, kurios leistų operatyviai konkuruoti tarptautinėje darbo rinkoje, pritraukiant ir apmokant reikalingų profesijų specialistus bei praktikus:

1) ypatingą dėmesį skirti tarptautinių studentų ir stažuotojų pritraukimui, jų socialinei ir kultūrinei adaptacijai, įsitraukimui į darbo rinką, taip pat palankiausioms sąlygoms talentingiausiems iš jų daryti karjerą Lietuvoje;

2) tobulinti Lietuvos Respublikos piliečių prevencinių emigracijos priemonių sistemą, didinant Lietuvos darbo rinkos patrauklumą, viešojo sektoriaus potencialą kurti darbo vietas, teikti viešąsias paslaugas įsikuriantiesiems, užtikrinant karjeros, profesinio tobulėjimo ir gerovės galimybes;

3) taikyti kompleksinio reemigracijos valdymo politikos modelį, sutelkiant skaitmeninės diplomatijos priemones, perspektyvos vertinimą, specialų perspektyvos programavimą ir valdymą;

4) suburti užsienio lietuvių profesionalų tinklus užsienio šalyse, kuriose jų yra daugiausia, palaikyti nuolatinę komunikaciją su užsienyje gyvenančiais lietuvių kilmės profesionalais, stengiantis įtraukti aukštos kvalifikacijos specialistus ir tyrėjus į projektus ar programas Lietuvoje;

5) sukurti teisinę patrauklių finansinių ir mokesčių priemonių taikymo bazę, siekiant pritraukti itin kvalifikuotus specialistus ir talentus, ypač lietuvių kilmės, iš užsienio;

6) užtikrinti platesnį diplomatinių atstovybių įsitraukimą, skleidžiant informaciją apie Lietuvos ekonominę situaciją, verslo plėtrą ir karjeros galimybes;

7) gerinti tarpinstitucinį koordinavimą, operatyvumą ir lankstumą, atsisakant brangiai kainuojančių, ekonomikai žalingų biurokratinių kliūčių santykių tarp potencialaus gyventojų, darbuotojų bei darbdavio srityje;

8) paprastinti imigracijos procedūras į Lietuvos Respubliką atvykstantiems dirbti kvalifikuotiems ir trūkstančių profesijų užsieniečiams;

9) užtikrinti didesnes užsieniečių iš trečiųjų šalių galimybes laisviau judėti Lietuvos darbo rinkoje, keisti darbovietę ar darbo pobūdį;

ragina Vyriausybę nedelsiant imtis priemonių mažinti atotrūkiui tarp šalies darbo rinkoje susiformavusio laisvų darbo vietų pertekliaus ir bedarbių bei norinčiųjų įsidarbinti skaičiaus, svarstant galimybes:

1) atsisakyti perteklinio institucinio reguliavimo, darbdaviui paliekant atsakomybę nustatyti darbuotojo kvalifikacijos (jos įrodymo) reikalavimus, teikti ir nuolat atnaujinti informaciją pildant trūkstančių profesijų sąrašą;

2) supaprastinti kvalifikuotų ir trūkstančių profesijų užsieniečių įdarbinimo procedūras, plečiant bevizio įvažiavimo, darbo vizų pratęsimo galimybes ir trumpinant leidimo gyventi Lietuvoje išdavimo terminus;

3) tobulinti socialinių išmokų ir lengvatų sistemą, o socialiai pažeidžiamų asmenų rūpybą pavesti savivaldybėms;

ragina Vyriausybę inicijuoti inovatyvias demografinio balanso atkūrimo priemones:

1) įtraukti ukrainiečių ir baltarusių bendruomenes į imigracijos kontrolės ir tarpininkavimo vykdymą,

2) pradėti įgyvendinti dalies Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos funkcijų perdavimą savivaldybėms, siekiant migracijos politikos decentralizavimo regionų lygmeniu;

3) inicijuoti Gyventojų senėjimo Europos struktūrinį fondą, atsižvelgiant į prognozuojamą Europos gyventojų senėjimo piką per 10–15 metų;

4) numatyti darbo inovacijų ir socialinių bei ekonominių transformacijų tyrimo stiprinimo programą besikeičiant demografiniai situacijai;

5) skatinti Lietuvos Respublikos elektroninio rezidentų ir Lietuvos migracijos informacinės sistemos (MIGRIS) programų plėtrą, didinti informavimo migracijos klausimais lietuvių ir užsienio kalbomis galimybes bei komunikacijos efektyvumą;

įsipareigoja aktyviai vykdyti valstybės demografinių procesų bei jų įtakos visuomenės raidai parlamentinę kontrolę ir pažangos vertinimą.

Komiteto pirmininkas

Raimundas Lopata